

Wrocław, 14 marca 2020

Prof. dr hab. Damian Leszczyński
Instytut Filozofii UWr
ul. Koszarowa 3
52-007 Wrocław
e-mail: damian.leszczyński@poczta.fm

**Ocena dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej
doktora Jacka Ziobrowskiego
w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie filozofia**

1. Wprowadzenie

Pan doktor Jacek Ziobrowski uzyskał tytuł magistra filozofii w 1988 roku na Uniwersytecie Jagiellońskim, tytuł zaś doktora nauk humanistycznych w zakresie filozofii otrzymał w 2009 roku na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie dysertacji pod tytułem *Komunikacja pośrednia w filozofii Kierkegaarda i Wittgensteina*, której promotorem była prof. Teresa Hołówka. Od roku 1994 pracuje w Katedrze Filozofii Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, najpierw jako asystent, a od 2004 roku jako adiunkt.

Zainteresowania naukowe doktora Jacka Ziobrowskiego dotyczyły pierwotnie pewnych aspektów filozofii Kierkegaarda oraz filozofii późnego Wittgensteina, z czasem zaś poszerzyły się, obejmując zagadnienia z zakresu etyki i metaetyki oraz teorii wiedzy, a w szczególności szeroko rozumianą problematykę uzasadniania. Efektem takiej ewolucji zainteresowań są artykuły oraz zredagowane przez doktora Ziobrowskiego tomy zbiorowe, a wreszcie rozprawa zatytułowana

Struktury uzasadniania, poświęconą zbadaniu pewnego ważkiego zagadnienia etycznego z perspektywy epistemologii.

2. Osiągnięcie naukowe: książka *Struktury uzasadniania*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2019.

Jako główne osiągnięcie naukowe doktor Ziobrowski wskazuje rozprawę *Struktury uzasadniania*. Monografia liczy 420 stron i składa się z trzech części podzielonych na jedenaście rozdziałów, uzupełnionych Wprowadzeniem, Zakończeniem, Bibliografią oraz – co ważne – Indeksami nazwisk, a także streszczeniami w języku angielskim i niemieckim.

Podstawowym celem książki, zgodnie z tym, co pisze sam Autor, jest omówienie zagadnienia struktury uzasadniania przekonań moralnych, to zaś wymaga przedstawienia ogólnej problematyki związanej z kwestią uzasadniania, która, zdaniem Autora, w polskim piśmiennictwie filozoficznym jest obecna w zbyt małym stopniu („zagadnienie struktury uzasadniania stanowi białą plamę w polskiej epistemologii i polskiej recepcji epistemologii współczesnej”, *Struktury uzasadniania*, s. 11). Nawet jeśli to twierdzenie o „białej plamie” uznamy za przesadne¹, z metodologicznego punktu widzenia zasadne wydaje się poprzedzenie badań nad uzasadnianiem przekonań moralnych prezentacją ogólniepistemologicznej problematyki związanej z kwestią uzasadniania – i taki też schemat ma praca doktora Ziobrowskiego. Dodatkowym wątkiem, który pojawia się w III części książki, jest analiza Wittgensteinowskich dociekań nad kwestią wiedzy i uzasadnienia przedstawionych w jego pracy *O pewności* – i ten wątek można uznać za uszczegółowienie analiz z części I i II, niejako studium przypadku, przy okazji którego Autor prezentuje własne rozwiązania dotyczące omawianych zagadnień.

¹ A za takie je uważam. Być może dyskusje prowadzone obecnie w filozofii tzw. głównego nurtu, a więc anglosaskiej, nie znajdują dużego oddźwięku w Polsce, ale samo zagadnienie uzasadniania było omawiane w polskiej filozofii wielokrotnie i w różnych kontekstach, wystarczy przywołać przedstawicieli szkoły lwowsko-warszawskiej, jak Twardowski czy Ajdukiewicz, a także ich kontynuatorów, jak Woleński lub Bocheński.

Przyjrzyjmy się nieco bliżej treści rozprawy doktora Jacka Ziobrowskiego. Autor rozpoczyna od omówienia podstawowych pojęć, takich jak „przekonanie” i „uzasadnienie”, podając ich ogólne definicje oraz ich odmiany, a następnie, w Rozdziale 2, prezentuje podstawowe czy też „klasyczne” problemy związane z kwestią uzasadniania przekonań, które zrodziły się na gruncie sceptycyzmu i wiążą się ze sceptyckimi tropami ukazującymi nieuchronny regres wszelkich uzasadnień (dla którego alternatywą jest błędne koło bądź oparcie się na arbitralnie przyjętych pierwszych przesłankach). Omówienie tej problematyki zaraz na początku pracy jest zasadne (i metodologicznie, i heurystycznie), gdyż każda solidna czy też pozytywna teoria uzasadniania musi w jakiś sposób odnieść się do sceptyckich zarzutów, wykazując ich materialną bądź formalną niepoprawność.

Następne cztery rozdziały I części książki poświęcone są najważniejszym, zdaniem autora, sposobom odpowiedzi na sceptyczne zarzuty poprzez zaproponowanie pozytywnej teorii uzasadniania (i – szerzej – pozytywnej teorii wiedzy). Kolejno omawiane są więc nurty określane jako: infinityzm, koherentyzm, fundacjonizm, kontekstualizm. Omówienie to jest rzetelne, to znaczy prezentuje najważniejsze stanowiska najnowszej filozofii „głównego nurtu”, jeśli tak można to określić, a więc filozofii anglosaskiej, nawiązując również czasem do klasyki (np. do starożytnych sceptyków, Arystotelesa czy Kartezjusza). Można sformułować drobne zastrzeżenia dotyczące pominięcia tej czy innej postaci albo koncepcji, wszelako przy tego rodzaju ogólnych omówieniach takie zarzuty zawsze się mogą pojawić i nie uważam ich za istotne. Zaletą opracowania doktora Ziobrowskiego jest klarowność i zwięzłość wywodu, którą zazwyczaj udaje mu się uzyskać nawet mimo dość uciążliwej dla czytelnika manieri pisarskiej przejętej z anglosaskiej epistemologii, nadmiernie operującej „-izmami”, którymi etykietuje się czasem zupełnie odmienne poglądy, pomijając różnice – często głębsze niż podobieństwa (przykładem jest wrzucenie do jednego worka „fundacjonizmu” takich postaci, jak Arystoteles, Kartezjusz, Locke, Husserl czy Ayer, *Struktury uzasadniania*, s. 109). Można zgodzić się, że takie etykietowanie ułatwia orientację w mnogości doktryn, jednak samo nazwanie kogoś „fundacjonistą” czy „eksternalistą” mówi w istocie równie mało, jak nazwanie kogoś „idealistą” albo

„pozytywistą”; inna sprawa, że dosłownie kalkowane z języka angielskiego etykiety istotnie zubażają i wykoślawiają nasz język filozoficzny, zbliżając go do korporacyjnego żargonu. Te uwagi czynię jedynie na marginesie i nie są one poważnym zarzutem wobec pracy doktora Ziobrowskiego – wydaje się, że włączając się w pewną dyskusję z zakresu współczesnej teorii poznania głównego nurtu po prostu sięgnął po istniejący już typ „dyskursu”. Być może z tego względu należało dodać do pracy podtytuł sytuujący ją „kontekstualnie”, a więc w obrębie współczesnej filozofii analitycznej, albowiem uwzględniane są w zasadzie wyłącznie rozwiązania pochodzące z tego obszaru (z nielicznymi – jak wspomniałem – odniesieniami do klasyków, odczytywanych wszakże przez pryzmat współczesnych schematów pojęciowych).

W części II Autor przechodzi do centralnego zagadnienia książki, analizując najpierw kwestię uzasadnień występujących w ramach moralności i sposób rozumienia tego, co określa się jako „przekonanie moralne” (Rozdział 7), następnie omawiając rozmaite koncepcje działania etycznego i związane z nimi sposoby rozumienia racji uzasadniającej przekonania o słuszności określonych czynów czy zachowań (Rozdział 8) i na koniec przechodząc do omówienia pełnej struktury uzasadniania, odwołując się przy tym do wcześniej zarysowanych wyróżnionych typów uzasadniania (Rozdział 9). W tym rozdziale pojawia się też interesująca teza o eklektycznym charakterze struktury uzasadniania (nie tylko przekonań moralnych), która, jak pisze Autor, stanowi pewnego rodzaju „złożenie struktury kontekstualistycznej, fundacjonistycznej i koherencyjnej” (*Struktury uzasadniania*, s. 278-279), przy czym różne aspekty tej eklektycznej, czy też „warstwowej” (*Autoreferat*, s. 12) struktury ujawniają się w zależności od dodatkowych warunków. Taka teza Autora znajduje wsparcie w analizach prowadzonych w dwóch ostatnich rozdziałach książki poświęconych później filozofii Wittgensteina (rozdziały 10-11).

Ostateczna konkluzja płynąca z badań zawartych w rozprawie *Struktury uzasadniania* jest więc taka, że struktura systemu przekonań ma charakter eklektyczny bądź warstwowy, a nieuwzględnianie tej złożoności – co czynią redukcjonistyczne podejścia, podobne do tych, jakie omówiono w I części pracy –

nie pozwala właściwie ująć nie tylko kwestii uzasadniania, ale również prowadzi do nadmiernie uproszczonej koncepcji wiedzy jako takiej. Wniosek ten – bynajmniej nie odkrywczy, gdyż tego typu holistyczne i wieloaspektowe ujęcie wiedzy obecne jest choćby w fenomenologii czy różnych wariantach kantyzmu – ukazuje zarazem słabość współczesnej epistemologii głównego nurtu, skupionej na dyskusjach toczonych w ramach redukcjonistycznych podejść, prowadzących do niemiłosiernego „wałkowania” (trudno znaleźć lepsze słowo) pod wieloma względami jałowych problemów, jak choćby osławiony „problem Gettier’a”, oparty na rzekomo „klasycznej” definicji wiedzy, której w gruncie rzeczy nie głosił żaden z klasyków (ta uwaga również jest poczyniona jedynie na marginesie książki doktora Ziobrowskiego i jest raczej refleksją na temat określonego stylu uprawiania filozofii).

Rozprawa doktora Jacka Ziobrowskiego przygotowana została solidnie pod względem warsztatowym i mimo wspomnianych zastrzeżeń, uważam ją za rzetelne studium problemu, mogące zainteresować zarówno fachowców, jak też osoby studiujące filozofię, które znajdą tam przejrzyste omówienie pewnych zagadnień z obszaru współczesnej epistemologii. Dodatkowym atutem jest fakt, że Autor ma własne zdanie na omawiane tematy, którego wyrazem jest wspomniana już warstwowa koncepcja uzasadnienia. Lektura książki skłania więc do wniosku, że doktor Jacek Ziobrowski jest badaczem dojrzałym i samodzielnym.

3. Pozostały dorobek naukowy

Oprócz książki *Struktury uzasadniania* doktor Jacek Ziobrowski przedstawił jako swój dorobek naukowy dwie monografie wieloautorskie pod swoją redakcją, trzy artykuły naukowe w czasopismach wysokopunktowanych oraz 12 artykułów w pozostałych czasopismach i publikacjach zbiorowych.

Monografie pod redakcją to: *Etyka u schyłku drugiego tysiąclecia* (Warszawa 2013), liczący ponad 400 stron tom zawierający artykuły polskich filozofów poświęcone najważniejszym myślicielom etycznym drugiej połowy XX wieku,

oraz dwujęzyczna publikacja *Kierkegaard i komunikacja pośrednia* (Warszawa 2016), książka niemal dwustustronicowa poświęcona pewnym wątkom filozofii Kierkegarda. Obie prace są interesujące i redakcyjnie solidnie przygotowane.

Jeśli chodzi o artykuły, ich tematyka zamyka się w obrębie zainteresowań Autora określonych w Autoreferacie, dotyczy więc filozofii Kierkegarda i Wittgensteina, zagadnień z zakresu etyki i metaetyki oraz teorii wiedzy i uzasadniania. Pod względem warsztatowym wszystkie teksty przygotowane są na dobrym poziomie. Problemem jest co innego – nie jakość, a ilość tych publikacji. Co prawda doktor Jacek Ziobrowski oprócz rozprawy habilitacyjnej podaje 15 opublikowanych artykułów, jednakże większość z nich – jak sam przyznaje we Wprowadzeniu do tej rozprawy – weszła w jej skład. Wszystkie trzy artykuły opublikowane jako cykl w wysokopunktowanym periodyku „Filozofia Nauki” zostały włączone do książki jako jej część I (zresztą cykl artykułów nosił ten sam tytuł, co rozprawa). Również włączone zostały do niej artykuły: *Uzasadnienie przekonań*, *Koncepcje etycznego działania*, *Struktury uzasadniania przekonań moralnych*, *Wittgenstein o podstawach wiedzy* oraz częściowo artykuł *Warunkowe obowiązywanie norm moralnych*. Biorąc przy tym pod uwagę fakt, że jeden z artykułów (*Człowiek wobec paradoksu*) jest nową wersją artykułu opublikowanego przed doktoratem, inny zaś jest tylko kilkustronicowym wprowadzeniem do tomu zbiorowego (*Słowo wstępne w: Kierkegaard i komunikacja bezpośrednia*) pozostają nam zaledwie cztery oryginalne artykuły naukowe jako dodatek do przedstawionej jako główne osiągnięcie naukowe monografii *Struktury uzasadniania*. To raczej niewiele, zważywszy na okres czasu, który minął od uzyskania stopnia doktora.

Lepiej wypada aktywność konferencyjna Habilitanta. Doktor Jacek Ziobrowski po uzyskaniu tytułu doktora wygłosił 16 referatów na konferencjach ogólnopolskich (w tym na trzech kolejnych Polskich Zjazdach Filozoficznych) oraz dwa referaty na konferencjach międzynarodowych.

4. Osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne

Wśród osiągnięć organizacyjnych doktora Jacka Ziobrowskiego należy wymienić: kierowanie projektem badawczym *Kierkegaard und die indirekte Mitteilung*, którego efektem było opublikowanie monografii zbiorowej, współorganizację dwóch ogólnopolskich konferencji naukowych, członkostwo w dwóch międzynarodowych i jednym polskim towarzystwie naukowym, a także nagrody za działalność naukową przyznane przez rektora Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (za rok 2005 i 2007).

Jako dydaktyk, doktor Jacek Ziobrowski prowadzi zajęcia z filozofii na studiach pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia w SGH, a także wykłady z logiki na tej samej uczelni. Oprócz tego prowadził autorskie zajęcia ze sztuki argumentacji oraz etyki. Był promotorem jednej pracy licencjackiej.

Jeśli chodzi o działalność międzynarodową, po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant odbył staż naukowy na Uniwersytecie w Kolonii (pozostałe podane w *Autoreferacie* wyjazdy zagraniczne dotyczą okresu sprzed obrony pracy doktorskiej, a więc nie biorę ich tutaj pod uwagę).

5. Wnioski i konkluzja

Przedłożony mi dorobek naukowy, organizacyjny i dydaktyczny doktora Jacka Ziobrowskiego jest trudny do oceny z punktu widzenia kryteriów sformułowanych przez Ustawodawcę. Z jednej strony przedstawiona jako główne osiągnięcie naukowe książka jest pracą dojrzałą i samodzielną, nawet jeśli można formułować wobec niej pewne zarzuty krytyczne i polemizować z przedstawionymi przez Autora tezami – taka polemika zresztą potwierdza merytoryczną wartość tej publikacji. Z drugiej jednak strony całościowy dorobek naukowy Habilitanta jest niewielki, ograniczony do kilku artykułów i kilkunastu wystąpień konferencyjnych. Dorobek organizacyjny i dydaktyczny wydaje się nieco lepszy, ale – w moim przekonaniu – jest on wtórny wobec pracy naukowej. Aby więc rozstrzygnąć

powstałą trudność, trzeba sobie odpowiedzieć na pytanie, czy doktor Jacek Ziobrowski jest samodzielnym badaczem. Otóż przedstawiona monografia przekonuje mnie, że jest, nawet jeśli przykłady owej samodzielności nie są liczne.

Moja konkluzja brzmi więc następująco: po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym, organizacyjnym i dydaktycznym doktora Jacka Ziobrowskiego, kierując się przepisami Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytułach naukowych (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.), jak również Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 r. (Dz. U. nr 204, poz. 1200), stwierdzam, że dorobek ten spełnia wymogi określone w stosownych aktach prawnych i może stanowić podstawę do uznania doktora Jacka Ziobrowskiego za samodzielnego badacza naukowego. Wnoszę zatem o dopuszczenie Habilitanta do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Dariusz Gajda

UNIwersytet Warszawski
Wydział Socjologii
00-927 Warszawa, ul. Karowa 18

Stwierdzam zgodność
odpisu z oryginałem

R. Piłsudski

.....
podpis